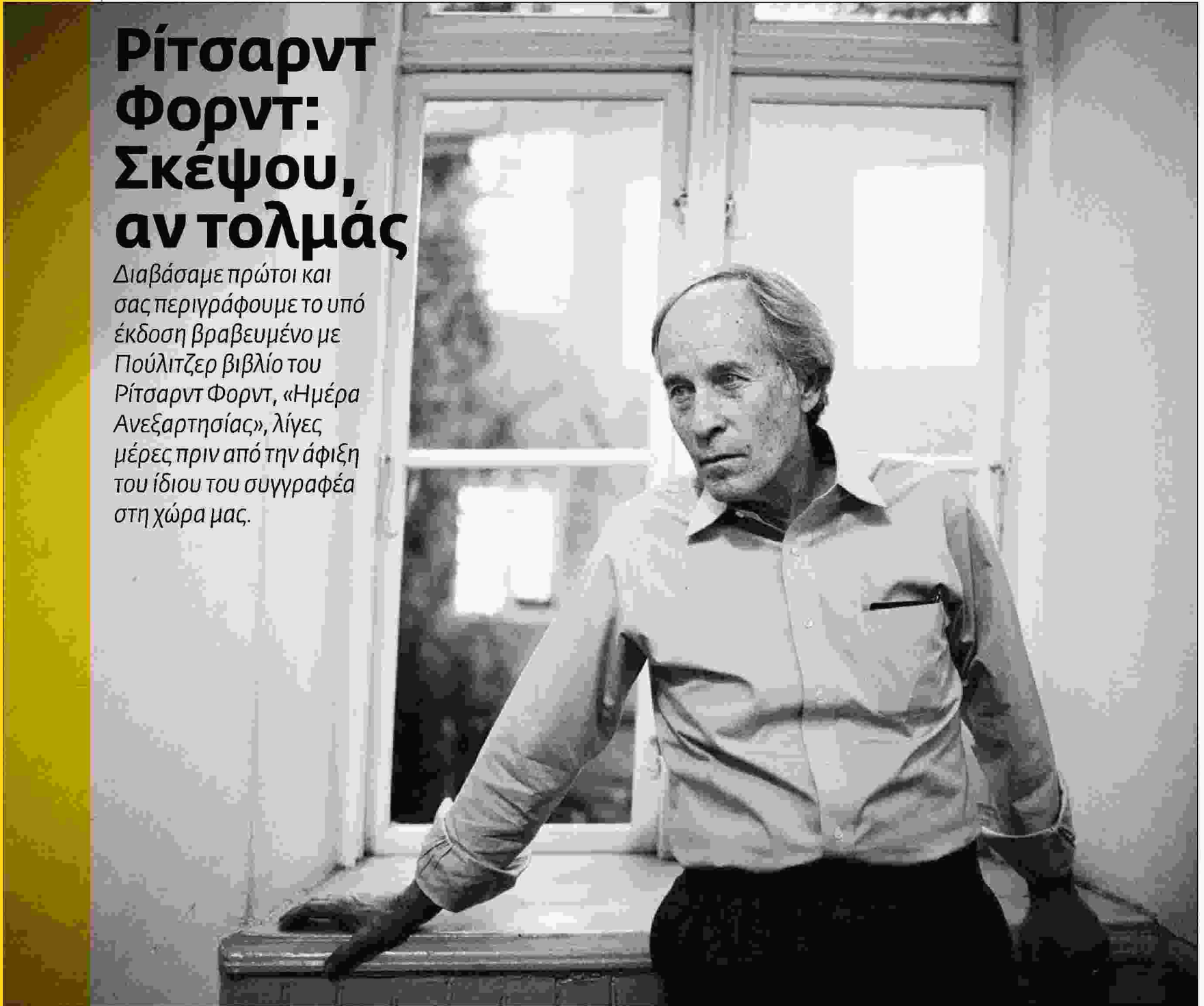

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ρίτσαρντ Φορντ: Σκέψου, αν τολμάς

Διαβάσαμε πρώτοι και σας περιγράφουμε το υπό έκδοση βραβευμένο με Πούλιτζερ βιβλίο του Ρίτσαρντ Φορντ, «Ημέρα Ανεξαρτησίας», λίγες μέρες πριν από την άφιξη του ίδιου του συγγραφέα στη χώρα μας.

Βιβλίο
ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΙΝΑ ΜΑΝΔΗΛΑΡΑ

Αντί να φωνάζει, να στήνει περίτεχνα ρητορικά σχήματα και να διατυμπανίζει ότι πέρα και πάνω απ' όλα ενδιαφέρεται για τη λογοτεχνία, ο Ρίτσαρντ Φορντ προτίμησε να σιγήσει. Ή μάλλον να κάτσει μακριά και σαν καλός και άρτιος συγγραφέας να παρατηρήσει, προτού βάλει την πρώτη λέξη στο χαρτί, τι είναι αυτό που σιογτρώνει, σαν αόρατο σαράκι, την αμερικανική ψυχή. Δεν είναι να απορείς πώς αυτός ο μάστορας της περιγραφής και της εσωτερικότητας έπασχε μικρός από δυσλεξία, πώς πέρασε από αυτό το στάδιο του ανέκφραστου που χρειαζόταν για να δει το άπαν.

Όχι τυχαία, στην *Ημέρα Ανεξαρτησίας* του, που πρόκειται να κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες από τις εκδόσεις Πατάκη σε ακριβή μετάφραση του Θωμά Σκάσση, ο Φορντ τολμά να κατεβάσει τη λογοτεχνία από το βάθρο του εκλεκτού και την αφήνει να αναμετρηθεί, ενίοτε αμείλικτα και αδυσώπητα, με την ανθρώπινη ιστορία. Δεν της χαρίζεται, ούτε παρασύρεται από τα φτιασίδια της. Ειδικά σε αυτό το βραβευμένο ταυτόχρονα με Πούλιτζερ το 1996 και με βραβείο Φώκνερ δεύτερο μέρος της τετραλογίας με ήρωα τον

Φρανκ Μπάσκομπ (στα ελληνικά έχουν εκδοθεί το πρώτο μέρος, *Ο Αθλητικογράφος*, και το τρίτο, *Η χώρα όπως είναι*), ο κτηματομεσίτης, πρώην αθλητικογράφος και διηγηματογράφος ήρωάς του γίνεται, για μια ακόμα φορά, έστω και άθελά του, ένας υπαρξιακός φιλόσοφος που χαρίζει απογυμνωμένες απαντήσεις στα ανθρώπινα ερωτήματα – ποιος είμαι, πού πάω, γιατί υπάρχω. Όχι τυχαία, κάπου στο τέλος του βιβλίου ο ίδιος αναφέρεται στον Μάρκο Αυρήλιο («Το πνεύμα σου θα διαμορφωθεί ανάλογα με τις σκέψεις σου, γιατί η ψυχή χρωματίζεται από αυτές») και κάπως έτσι φτιάχνεται η πολύχρωμη αφηγηματική παλέτα πάνω σε ένα μονυτό, ασφυκτικό τοπίο: διαβάζοντας τις ατελείωτες περιγραφές των Δυτικών Πολιτειών της Αμερικής έρχονται στον νου οι πίνακες του Χόπερ, οι χρυσές, όπως τις αποκαλεί, εκτάσεις από καλαμπόκι, τα άδεια γήπεδα μπάσκετ, τα μοτέλ και οι ανθρώπινες τραγωδίες που μετράνε το ίδιο με τις αστραφτερές διαφημίσεις. Γι' αυτό και στις αφηγηματικές περιγραφές δεν υπάρχει κρεσέντο αλλά μια υπόκωφη δύναμη που ενδυναμώνει υπαρξιακά τις συνειδήσεις –ιδού ο Μάρκος Αυρήλιος– και κατευθύνει τις

ΡΙΤΣΑΡΝΤ ΦΟΡΝΤ
Ημέρα
Ανεξαρτησίας
Μτφρ.: Θωμάς Σκάσσης
Εκδόσεις Πατάκη

εσωτερικές σκέψεις ενός ήρωα μονίμως και επαρκώς σε αδιαφορία.

Τίποτα δεν είναι πια ικανό να καλύψει το σημείο μηδέν των συναισθημάτων του, καθώς έχει περάσει ήδη ένα μεγάλο πένθος από τον θάνατο του γιου του Ραλφ και παλεύει με δυσκολία να σώσει και τον προβληματικό έφηβο έτερο γιο του Πολ, αγωνίζεται να βρει την παραμικρή ευχαρίστηση στο επάγγελμά του, ξέρεi ότι τα όνειρά του βγήκαν όλα πλάνες και φυσικά αδυνατεί να ξεπεράσει τον πρόσφατο χωρισμό του από τη γυναίκα του Αν. Κάπου εκεί ανάμεσα στις αυτοματοποιημένες αντιδράσεις του –απόρροια ενός στωικισμού ή μιας βαθιά αποτυπωμένης σοφίας;– προβάλλουν νέες αγαπητικές ή περιστασιακές ερωμένες, όπως η Σάλι, αλλά σχεδόν μέχρι το τέλος τίποτα δεν είναι ικανό να του χαρίσει αν όχι σεξουαλικά κρεσέντο τουλάχιστον, κάποιες στιγμές τρυφερότητας (νιώθει «άτρωτος στην τρυφερότητα», όπως χαρακτηριστικά παραδέχεται). Τα πάντα είναι ίδια ή συνάδουν με τις επιταγές της κενής «Υπαρξιακής Περιόδου», όπως την περιγράφει, «αυτού του βαδίσματος στο τετνωμένο σκοινί της ομαλότητας, του σταδίου

που έπεται της μεγάλης πάλης που οδήγησε στη μεγάλη έκρηξη». Είναι η φάση όπου ο ίδιος αντιλαμβάνεται πως η ύπαρξη είναι ένα θέατρο που ενδεχομένως να μην έχει καν θεατές και μένει να παρατηρεί τα πάντα από απόσταση, προτιμώντας να νιώθει μέσα και έξω από τα γεγονότα, να μην ανεβάζει ρυθμούς και απλώς να μπορεί να αναπνέει, αναμειγνύοντας τις βιωμένες δραματικές εμπειρίες με τις αβίωτες.

Επτακόσιες σχεδόν σελίδες, στις οποίες εκτείνεται αυτό το τριήμερο της «Ημέρας Ανεξαρτησίας», φτάνουν για να αντιληφθεί εν τέλει ο Φρανκ πόσο άμεσα συνδέεται η πραγματική ζωή με την ψεύτικη και πόσο τελικά δεν είναι κάτι «αυθεντικό» το να μπορεί να σκέφτεται περισσότερο από τους ποταπούς και ηλίθιους αγοραστές του.

Εν ολίγοις, η πολυπαινεμένη από το αμερικανικό όνειρο εξηπνάδα δεν σώζει τον ήρωα από τα τραγικά συμβάντα, ούτε καν τον βοηθάει να κρατήσει ζωντανό τον γάμο του, όπως αντίστροφα και η ομοιομορφία της ζωής δεν αποδυναμώνει την ένταση με την οποία τη ζει. Η εσωτερική αποστασιοποίηση δείχνει, εν προκειμένω, να ταιριάζει γάντι με μια αναίμακτη σχετικά δεκαετία για την Αμερική, όπως ήταν το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80: οι προεκλογικές αφίσες, τις οποίες περιγράφει λεπτομερώς ο Φρανκ, προμηνύουν ψευδεπίγραφα νίκη του Μάικ Δουκάκη, οι μεγάλες εντάσεις του Ψυχρού Πολέμου αποτελούν λίγο-πολύ παρελθόν και οι κτηματομεσίτες χαίρονται τα πρώτα χρόνια του οικονομικού κλέους, μακριά από το σκάνδαλο των ακινήτων, προτού τα φονικά αεροπλάνα απειλήσουν τα σύμβολα της αμερικανικής αυτοκρατορίας. Ο Φρανκ ωστόσο αδυνατεί να ταυτιστεί με αυτό το θέατρο της ευτυχίας, υποπίπτοντας στο ύψιστο για την Αμερική αμάρτημα να παραδεχτεί ότι δεν είναι ικανός ούτε για τα σπουδαία ούτε για τα μεγάλα, παρά μόνο να συστήνει βιβλία-οδηγούς αυτοπεποίθησης στον έφηβο γιο του. Ενίοτε θυμίζει τους ήρωες του Μπέλου που δεν παρασύρονταν από τα μεγάλα όνειρα αλλά κατάφεραν να επιβιώσουν, άτρωτοι στα μεγάλα πάθη, στο πλαίσιο ενός παράδοξου, ειρωνικού υπαρξισμού.

Κάπως έτσι διάγει τον βίο του ο Φρανκ ως ένας ανεπανάλητος ψεύτης, ένας κυνικός ρεαλιστής που προασπίζεται με κάθε τρόπο τους ρόλους του – μια «αρσενική Πολυάννα», όπως κάποια στιγμή αυτοχαρακτηρίζεται, δωρίζοντας διαρκώς «όνειρα» στα θύματά του-υποψήφιους αγοραστές ακινήτων, όπως αυτό το προβληματικό ζευγάρι, η Φύλλις και ο Τζο. Όνειρα που τελειώνουν προτού καν γίνουν πραγματικότητα και βγαίνουν από τη βιτρίνα, από το πιο μικρό έως το πιο μεγάλο. Αποδομείται ακόμα και το πολυαγαπημένο στους Αμερικανούς Παρίσι, όπου κάποια στιγμή βρέθηκε ο πρωταγωνιστής με μια όμορφη νεαρά, δοκιμάζοντας κρασιά κι εμπειρίες και αποδεικνύοντας πως όλα αυτά δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να προσθέσουν μια ακόμα σειρά από αλόκοτες ψευδαισθήσεις στον προβλέψιμο

βίο του. Όλα τα εκθέματα της ωραιοποίησης αποκαθαίρονται, όπως τα ποπ σύμβολα ή οι πρωταγωνιστές από τα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων (από τον Τζίμι Χόφα έως διαβόητους κακοποιούς, όπως ο Τζόρτζ Κέλι), στην προσπάθεια του πρωταγωνιστή να καταγγείλει τη βιτρινοποίηση της ζωής, χωρίς να έχει την αυταπάτη πως κι ο ίδιος αποτελεί έκθεμά της.

Ωστόσο, ως πρώην συγγραφέας μικρών ιστοριών ο Φρανκ μπορεί ακόμα να προασπίζεται το δικαίωμα στην αλληγορία, αφού ο Τ.Σ. Έλιοτ, ο Τσώσερ ή ο Ράνταλ Τζάρελ είναι οι πρώτες και οι πιο τυχαίες αναφορές του. Εν ολίγοις, μέσω της λογοτεχνίας αφήνει ένα μικρό περιθώριο στην παρένθεση της ύπαρξης για κάτι το ανεπανάλητο, για τα ξεφτίσματα μιας γοητείας που θα είναι φευγαλέα, αλλά θα τον κάνουν πάντα να προσπαθεί. Τα πράγματα πάνε πάντα αλ-

λιώς, αν και ο αγώνας για την ανεξάρτητη έκφραση δεν έχει να κάνει με το δικαίωμα στο όνειρο αλλά πρωτίστως με το δικαίωμα στη σκέψη: «Το σύνθετο δίλημμα της ανεξαρτησίας δεν είναι κάτι τόσο απλό, και γι' αυτό πασχίζουμε να γίνει γνωστό το πόσο σκληρά προσπαθούμε αντί για το πόσο πολύ πετυχαίνουμε» λέει κάπου ο Φρανκ. Αλλά και «η εθνική αισιοδοξία είναι η πιο ευάλωτη διάθεση σε ύπουλες επιθέσεις». Και αυτές οι επιθέσεις διαπιστώνονται παντού, καθώς οι πρωταγωνιστές του αμερικανικού ονείρου, του μικροαστικού τρόπου ζωής ή του έγγαμου βίου, από το Χάνταμ του Νιου Τζέρσεϊ όπου ζει ο Φρανκ έως το Σπρίνγκφιλντ της Μασαχουσέτης, επιδιώκουν «απλώς κάτι άλλο, αυτό είναι όλο. Κάτι πέρα απ' ό,τι υπάρχει». Γι' αυτό παραμένουν ανελέητα τρωτοί. Αντίθετα, η δική του γραμμή άμυνας είναι να μη θέλει τίποτα, ασχέτως του αν η ασύδοτη επιθυμία του τον κάνει να φλερτάρει ακόμα και με την

“

Ο Φορντ
τολμά να
κατεβάσει τη
λογοτεχνία
από το
βάθρο του
εκλεκτού
και την
αφήνει να
αναμετρηθεί,
ενίοτε
αμείλικτα και
αδυσώπητα,
με την
ανθρώπινη
ιστορία.

”

Ελληνίδα γιατρό την ώρα που κινδυνεύει να χάσει το μάτι του ο γιος του, πέρα από το να μπορεί να παραμένει ένας αμετανόητος και ικανός για το καλό και το κακό άνθρωπος, να διατηρεί το αναφαίρετο δικαίωμα να προασπίζεται τις αδυναμίες του και να θέλει να μένει για πάντα λειψός, έτοιμος να παραδοθεί στις αρχές της μοίρας με τον ίδιο τρόπο που παραδίδονται τα έμβια όντα στη φύση. Άλλωστε, όπως γράφει στο βιβλίο: «Μόνο η ζωή αξίζει, όχι ότι την έχεις ζήσει» και «Αυτό είναι όλο. Όλα όσα αποτελούσαν κρίσιμο ζήτημα για ένα χρονικό διάστημα τελειώνουν καλά με τη σύντομη μετάβαση σε μια παρέλαση». Τελικά, αυτό που δεν πρέπει να ξεχνάμε είναι πως είμαστε θνητοί, και γι' αυτό ανεξάρτητοι, με τον ίδιο τρόπο που ο Φορντ είναι ένας σπουδαίος συγγραφέας. Και αυτό το δικαίωμά του το πιστώνουμε μέχρι τέλους περισσότερο και από το δικαίωμά του να ανασαίνει.

Ο Ρίτσαρντ Φορντ θα δώσει διάλεξη στην Αθήνα τη Δευτέρα 10 Οκτωβρίου, στις 19:00, στο πλαίσιο της καθιερωμένης σειράς διαλέξεων «Κίμων Φράιερ» (Kimon Friar) του Αμερικανικού Κολεγίου Ελλάδος, στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών.